

тивизирана по посока на една почти есеистична рефлексивност. Тази "есеистична рефлексивност" се възприема като авторов коментаторски глас и е въведена в българската литература още от Каравелов и Вазов, например в изцяло коментаторски "философско-исторически" глави като "Пиянството на един народ" и "Пробуждане" в "Под игото". Ето два примера от "Тютюн":

След един час автомобилът влезе в бедните и ниски квартали на Х. Всички почувстваха застоял дъх на плодове, на съхнещ тютюн и жилища без канализация. В прахта на улицата между лениви кучета и остатъци от плодове се търкаляха нечисти, полуголи деца с рани около устните. По зидовете на дворовете и ниските схлупени къщици съхнеше говежди тор, който щеше да служи за гориво през зимата. Имаше нещо пронизващо и тъжно в тая бедност под толкова синьо небе, в тия нерадостни квартали с полуселско и работническо население, което се изхранваше главно от надници в складовете. Но сега тия складове бяха почти затворени и нищетата на безработицата го притискаше жестоко. Минаването на автомобилите предизвика враждебно оживление.

Картината в този откъс представя гледката, която виждат от колите си пътуващите към град Х. (топологично описание от типа "град Х." отвежда към една по-старинна, вазовска наративна техника) Борис Морев, експертът Костов и придружаващите ги немски тютюневи търговци и военни. Тази картина е неутрален, "обективен" градски пейзаж на бедни работнически квартали. Но по един дискретен начин в тази картина на "обективно" видяното се вмества и субективният коментар – и на "виждащите" картината, и на "разказващия" глас. Прахта на улицата, ленивите кучета, остатъците от плодове, дъха на плодове и на съхнещ тютюн – това са обективно предадени образи и картини от "видимото" и усетеното от наблюдаващите и пътуващите сред този пейзаж герои. Но вече изразът "имаше нещо пронизващо и тъжно в тая бедност" представя субективен коментар на "видяната" картина. И ако този коментар е още на равнището на емоционално-психологическата оценка на "видяното" от "виждащите" го герои, то по-нататък в обективния глас на разказвача се намесва социологически обясня-